

Doma in po svetu.

Pregled prosvétnega gibanja narodov.

Češka akademija znanostij.

Nisi veliki narodi na visoki stopinji prosvete si osnujejo neko ognjišče in središče, kjer se zbira cvet narodov, učenjaki iz raznih strok vede in umetnosti, z dvojnim namenom: prosveto narodno dalje in više razvijati in vse nove pridobitve zopet narodu v korist in slavo obračati.

Za take ustanove in naprave skrbé deželne vlade. Čehi pa so iz svoje moči poskrbeli za to preimenitno napravo. Blagi rodoljub češki Hlavka je podaril veliko denarja v ta namen in žrtvuje tudi še svoje moči kot predsednik novo osnovane »češke akademije znanostij«. Cesar je počastil akademijo jako, ker je poklical njenega predsednika v gosposko zbornico.

Velika slavnost se je vršila v Pragi meseca maja. Nadvojvoda Karol Ludovik, zaščitnik »češke akademije«, je prišel 14. maja v Prago, otvoril 15. maja češko razstavo, 18. maja pa češko akademijo.

Častitamo bratom Čehom.

Avstrijski poljski vseučilišči.

Poljaki so mnogobrojen narod, ki šteje nad 10 milijonov duš, a žal, da so razcepljeni med tri države in niso vsi združeni pod enim gospodarjem. Poljsko ime je slavno na polju vede in prosvete, in Poljaki se trudijo močno, da jim ne usahnejo viri kulture in omike. Mnogo ustanov in naprav podpira njihovo delovanje in slavne visoke šole odgajajo ljudstvu vodnike in učnike na polju napredka gmotnega in duševnega. Avstrijski Poljaki imajo dve vseučilišči: Krakovsko in Lvovsko. Prvo je že starodavna ustanova iz slavnih časov jagelonskih ter nosi ime »jagelonskega vseučilišča«. Vse četiri

oddelke ima in mnogo slavnih profesorjev poučuje na njem.

Lvovsko vseučilišče pa je novejše dóbe; l. 1784. ustanovljeno in l. 1817. prenovljeno, je dobro preskrbljeno z veliko biblioteko in z dragocenimi zbirkami, a imelo je doslej le tri oddelke (bogoslovni, pravoslovni, modroslovni) brez medicinskega, katerega pa dobi sedaj po cesarski obljubi v prestolnem govoru. Znanstveno življenje je živahno, složno delujejo Poljaki z Rusini, kar dobro vpliva tudi na prijazne razmere obeh narodov po deželi. — Mi Slovenci iz srca privoščimo severnim bratom to lepo pridobitev, ob enem pa se nadajamo, da nas ne bodo pozabili Poljaki in Rusini, kadar bomo mi Slovenci stopili pred državni zbor s prošnjo, da se tudi v Ljubljani ustanovi visoka šola za Slovence. Dr. J. J.

„Školní vystava Pražské malířské akademije“

Dné 23. decembra l. 1890. so odprli v Rudolfsku v Pragi razstavo del gojencev Praške slikarske akademije. V jedni sobani so bile razstavljene studije glav, risanih po živem modelu s svinčnikom, ogljem, kredo in tudi oljnatimi barvami. To so večinoma dela »novincev«, katerih nekateri so pokazali veliko nadarjenost. — V drugi sobani so bile razstavljene slike krajev in niso zaostajale za prejšnjimi. V oddelku, kjer so bile razstavljene mnogovrstne lastne kompozicije, prevladujejo motivi slovanski — dobro znamenje za slovansko umetnost.

V kiparskem oddelku vabita ogledovalca dva izvrstna doprsnika, katera je izdelal g. Bilek. Škoda, da Praška akademija nima posebne kiparske šole, zato se morajo kiparji dovrševati drugodi.

Pražka akademija šteje 79 učencev; 25 obiskuje šolo g. prof. Fr. Sequensi,

41 šolo prof. M. Pirnerja in 13 šolo g. J. Mařaka. Častna darila je dobilo 32 gojencev in sicer za oljnate slike, studije po prirodi, kompozicije in risarije.

Razdelili so 1400 gld. Posebno odlikovan je bil g. Jan Bílek, kateri je dobil ustanovo nekega prijatelja umetelnosti, da more svoje studije nadaljevati v Parizu.

„Slovanstvo ve svych zpěvech.“

Ludovik Kuba, znan po vsem sedanjem slovanskem svetu zaradi pridnega nabiranja slovanskih pesnij, izdal je dosedaj z imenovanim naslovom blizu 1200 pesnij v 53 snopičih, in sicer narodne: češke in šleske, moravske, slovaške, poljske, lužiške, maloruske,

velkoruske, beloruske, slovenske in črnogorske. Pesmi je nabral sam. Popotoval je že l. 1888. po Kranjskem in Primorskem, l. 1889. po Koroškem, Štajerskem, Hrvaškem in Slavonskem, l. 1890. pa po Črnigori in Dalmaciji. Za letos je bil namenjen v Bosno in Hercegovino, l. 1892. med Ogerske Srbe in kraljevstvo Srbsko, l. 1893. v Istrijo, na Hrvaško-Primorsko in Dalmatinske otoke, l. 1894. na Bolgarsko in v Makedonijo. Izmed nabranih pesmij je izdal le peti del. Drugo ima prihranjeno v svojih zapisnikih. Zraven tega prinaša s svojega popotovanja bogate etnografske zapiske o godbi. Ludovik Kuba je bil rojen 16. aprila l. 1863. v Podebradih na Češkem in je po svojem stanu učitelj.

Fr. L.—r.

Porabne misli o slovenščini v govoru in pismu.

(Piše Fr. S. Lekše.)

(Dalje.)

15. „**Odločiven, a, o**“ je bolje pisati v pomenu, da je kaj važno, kakor »merodajen«, kar je prestava nemške besede »massgebend«. »Massgebender Ort« je mesto, katero daje naredbe, določbe za koga ali za kaj. Ni treba nam torej vsega »meriti«. — Takisto ne treba nam tudi »nadri« — »nadriučenjakov«¹⁾ hrvaških, ker imamo dovolj slovenskih

16. „**slutvo-učenjakov**“, t. j. le po imenu. Erjavec jo je nekje med preprostim ljudstvom našel in zabeležil. Miklosich²⁾ piše o tej besedi ... »slut 1 ... slutvo in slutvo gospodar, dem namen nach herr.«

17. „**Začeti, začnem, jeti, jamem**“ rabimo v slovenščini prepogostokrat. Po mojih mislih je »jela« nepotreben v stavku: »Ko so stara ljud-

stva poleg lovskega in nomadnega ali pastirskega življenja jela poprijemati se bolj in bolj poljedelstva, jela so tudi bolj opazovati posebne prikazni na nebu.«¹⁾ Ta stavek bi tako-le zapisali: »Ko so se stara ljudstva poleg lovskega in nomadnega ali pastirskega življenja poprijemala bolj in bolj poljedelstva, opazala so tudi bolj prikazni na nebu.« Takisto tudi ne: »Skoro za vasjó se prično tla dvigati«²⁾, ampak: »Skoro za vasjó se dvigajo tla«. Zakaj Slovenec izražuje ta in podobna rekla z nedovršnimi in opetovalnimi glagoli. Zato ne: »Začelo se je svitati«, ampak »svita se«; ne: »Začelo je padati«, ampak »pada«. Takšnih vzgledov bi lahko povedali še mnogo.

18. „**Breg, obrežje**“ nam. »obala«. Gestade, Küste. Novejši Slovenci pišejo

¹⁾ »Ljubljanski Zvon« 1890, str. 496, 497.

²⁾ Mikl. Etymol. Wört. str. 308.

¹⁾ »Ljubljanski Zvon« 1891, str. 79.

²⁾ Ibid. str. 461.